

Monumentenhuis Brabant

Redengevende omschrijving met waardestelling
Beerseweg 52 te Mill
Gemeente Mill en Sint Hubert

Objectgegevens

Adres : Beerseweg 52
Postcode : 5451 NR
Plaats : Mill
Kadastraal : Mill, sectie R, nr. 321
Oorspronkelijke functie : boerderij
Huidige functie : woonhuis
Bouwjaar : 1854/1896

Algemeen

Bezoekdatum : 3 september 2021
Auteur : Karlijn Kersten MA MSc
Redactie : ing. Gijs Verkuijlen MA
Rapportagedatum : 29 september 2021

Monumentenhuys Brabant B.V.
Markt 9
4931 BR Geertruidenberg
www.monumentenhuysbrabant.nl
T. 0162-511833
E. info@monumentenhuysbrabant.nl

Monumentenhuys Brabant B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inleiding

Deze beschrijving dient om de cultuurhistorische waarden van de boerderij vast te stellen. In de beschrijving worden de gevels met de klok mee beschreven, beginnend bij de voorgevel. De gevels worden afzonderlijk van links naar rechts beschreven. In de beschrijving worden de oorspronkelijke onderdelen en later gedane wijzigingen vermeld. De voorgevel van het pand betreft de zuidwestgevel.

Situering, geschiedenis en hoofdvorm

Ten noordoosten van de dorpskern van Mill is, aan de weg van Mill naar Beers, de kortgevelboerderij Beerseweg 52 gelegen. De boerderij is op korte afstand van de weg met de nokas evenwijdig aan de weg gesitueerd.

Het dorp Mill is ontstaan op een oeverwal en wordt voor het eerst genoemd als Millen in 1166. In de negentiende eeuw verplaatste met de bouw van een nieuwe kerk de dorpskern richting het oosten. Ook werd de noord-zuid georiënteerde spoorlijn aangelegd. Van oorsprong zijn de meeste boerderijen in Mill van het kortgeveltype, vaak met een vrijstaande langsdeelschuur erbij, maar vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw worden ook langgevelboerderijen gebouwd.¹

De rode pijl wijst Beerseweg 52 aan. Bron: Google Maps.

De rode cirkel wijst Beerseweg 52 aan. Bron: Google Maps.

¹ Monumenten Inventarisatie Project

Monumentenhuis Brabant b.v.

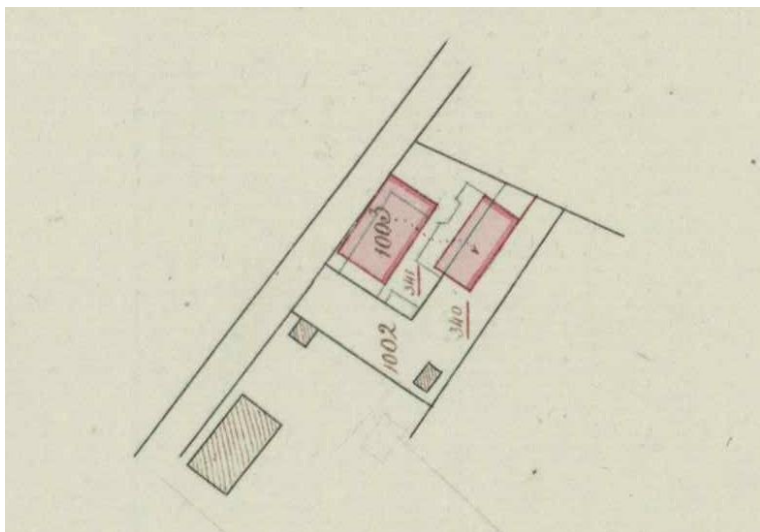

Op het Kadastrale minuutplan uit 1811-1832 is op de locatie van Beerseweg 52 reeds een boerderij ingetekend. De Beerseweg heet dan Voortschen Dijk. Op het erf bij de boerderij staan dan ook twee schuren en een bakhuis. Johannes Cornelissen is eigenaar van het geheel en bezit ook bouwland rond de boerderij. In de kadastrale leggers is terug te vinden dat de boerderij is afgebrand terwijl deze in eigendom was van Johannes Cornelissen. Onduidelijk is wanneer de brand precies heeft plaatsgevonden, maar op de kadastrale hulpkaart van 1854 wordt de herbouw van de boerderij en schuur ingetekend. De positie van zowel de boerderij als de schuur wijzigt hierbij, zodat er meer afstand tussen beide gebouwen ontstaat. Het is waarschijnlijk dat bij de herbouw onderdelen van de oude gebouwen zijn hergebruikt. De kleinere schuur verdwijnt en het bakhuis blijft behouden. In hetzelfde jaar wordt het geheel verkocht aan Hendrikus Thijssen. Hij breekt in 1880 het oude bakhuis af. In 1887 wordt wat dichterbij de boerderij een nieuw bakhuis gebouwd. In 1896 is er opnieuw sprake van herbouw van de boerderij en schuur. Het is echter onduidelijk of dit de gehele gebouwen of slechts delen van de gebouwen betreft. Wel krijgen beide gebouwen een nieuwe aanbouw, waardoor deze weer dicht bij elkaar komen te staan.

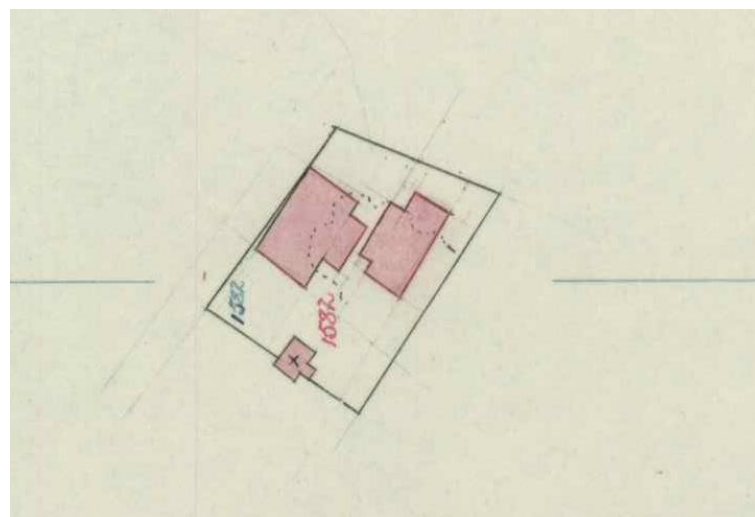
Hierna komt het geheel achtereenvolgens in eigendom van de weduwe en kinderen Thijssen. Zij bouwen er een stal bij en verkopen het geheel in 1916. Via enkele andere eigenaren komt het geheel in 1957 in eigendom van de vader van de huidige eigenaar: Martinus Lange.

Kadastraal minuutplan 1811-1832 met rood omcirkeld de boerderij, schuren en bakhuis aan Beerseweg 52. Bron: beeldbank.cultureelerfgoed.nl.

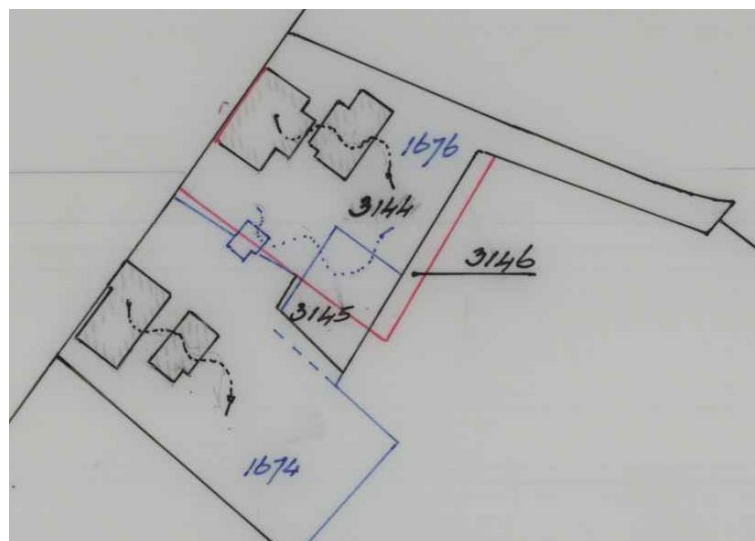
Kadastrale hulpkaart uit 1854 waarop de herbouw van boerderij en schuur zijn ingetekend. Bron: kadaster archiefviewer B40.

Kadastrale hulpkaart uit 1896 waarop de herbouw van boerderij en schuur zijn ingetekend. Bron: kadaster archiefviewer B171.

Kadastrale hulpkaart uit 1887 waarop de herbouw/verplaatsing van het bakhuis is ingetekend. Bron: kadaster archiefviewer B147.

Kadastrale hulpkaart uit 1989 waarop de sloop van het bakhuis is ingetekend. Bron: kadaster archiefviewer B519.

De oorspronkelijke boerderij die op het Kadastrale minuutplan reeds is ingetekend dateert dus tenminste van vóór 1830 en mogelijk zelfs uit de achttiende eeuw. Vermoedelijk is dit een hallenhuis geweest. Kenmerkend voor een hallenhuis zijn de driebeukige opzet, de constructie van ankerbalkgebinten en de korte rechthoekige plattegrond. Onder één dak bevonden zich de woonruimte, werkruimte en veestal. De ankerbalkgebinten verdeelden het gebouw in drie beuken en in de lengterichting in meerdere traveeën. De muren tussen de gebinten waren niet dragend en bestonden aanvankelijk uit hout of vitselstek. Het woongedeelte werd van het bedrijfs gedeelte gescheiden door een brandmuur met stookplaats. De brandmuur liep echter niet door tot aan de nok, maar slechts tot de verdiepingsvloer. Traditioneel stond deze brandmuur ter hoogte van de eerste travee. In de middenbeuk van het woongedeelte kwam de voordeur uit in de herd met de grote schouw. In een van de zijbeuken bevond zich de kelder met opkamer, in de ander een slaapkamer en/of de geut. In het bedrijfs gedeelte bevond zich naast werkruimte een potstal. Bij een hallenhuis stond doorgaans een losstaande schuur voor de opslag van het koren.

Bij de herbouw van de boerderij in 1854 en 1896 zijn vermoedelijk verschillende onderdelen hergebruikt, zoals de gebintconstructie, de spanten en de bakstenen, waardoor het oorspronkelijke hallenhuis nog in de huidige boerderij herkenbaar is.

De eenlaags kortgevelboerderij Beerseweg 52 is gebouwd vanuit een rechthoekige plattegrond onder een met riet gedekt zadeldak met wolfseinden en pannenvoet van rode muldenpannen. Op de scheiding van woon- en bedrijfs gedeelte staat op de nok een gemetselde schoorsteen. De gevels van de boerderij zijn opgetrokken uit

rode handvorm baksteen in kruisverband met vernieuwde voeg en hebben een gecementeerde plint. Vanaf 1989 is de boerderij door de huidige eigenaren verbouwd, waarna het oorspronkelijke bedrijfs gedeelte in gebruik is genomen als tweede woning. Bij de verbouwing zijn verschillende gevelopeningen gewijzigd (ingevuld), is de rechterzijgevel opnieuw opgetrokken en zijn in het vernieuwde dak acht dakvensters aangebracht. In dezelfde periode is de oude schuur gesloopt en vervangen door een nieuwe schuur die haaks achter de boerderij staat.

Foto in 1987 genomen door W. van Leeuwen in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project. Bron: www.bhic.nl

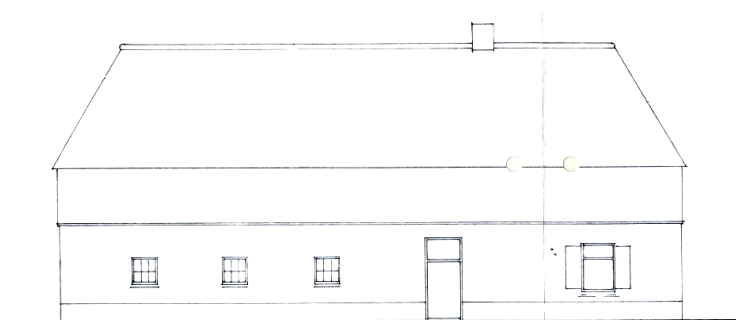
Foto in 1987 genomen door W. van Leeuwen in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project. Bron: www.bhic.nl

Foto in 1987 genomen door W. van Leeuwen in het kader van het Monumenten Inventarisatie Project. Bron: www.bhic.nl

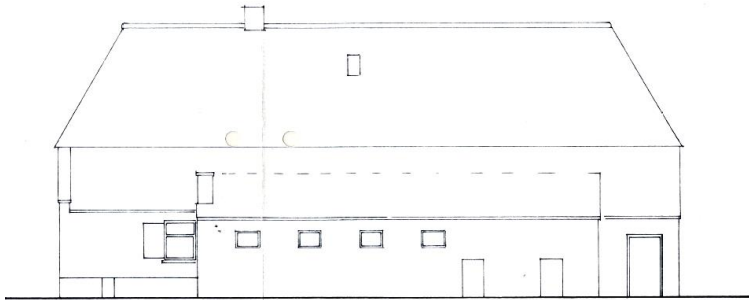
Bouwtekening uit 1988; voorgevel bestaand. Bron: www.bhic.nl

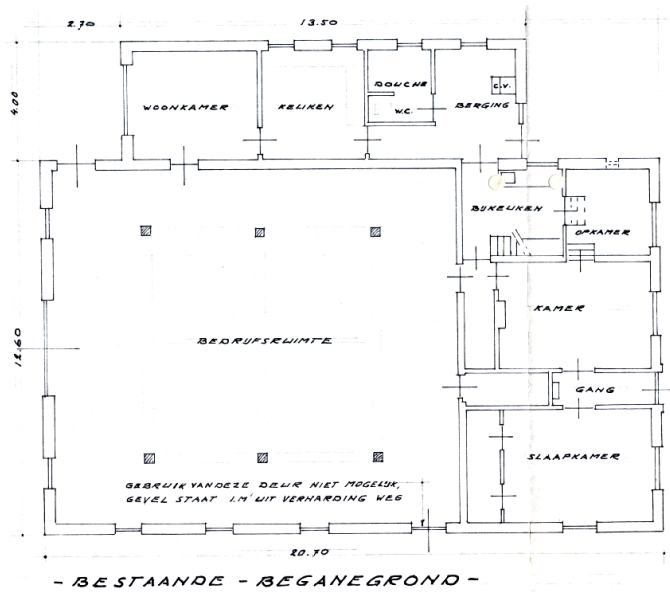
Bouwtekening uit 1988; linkzijdige bestaand. Bron: www.bhic.nl

Bouwtekening uit 1988; achtergevel bestaand. Bron: www.bhic.nl

Bouwtekening uit 1988; rechterzijgevel bestaand. Bron: www.bhic.nl

- BESTAANDE - BEGANEGROND -

Bouwtekening uit 1988; bestaande plattegrond. Bron: www.bhic.nl

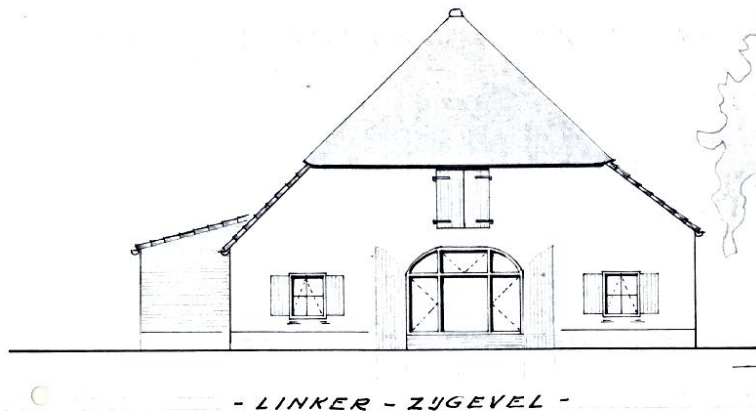
- RECHTER - ZIJGEVEL -

Bouwtekening uit 1988; voorgevel nieuw. Bron: www.bhic.nl

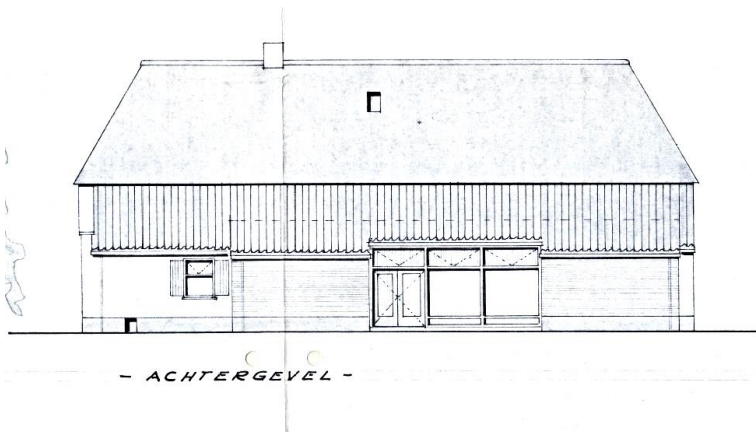

- VOORGEVEL -

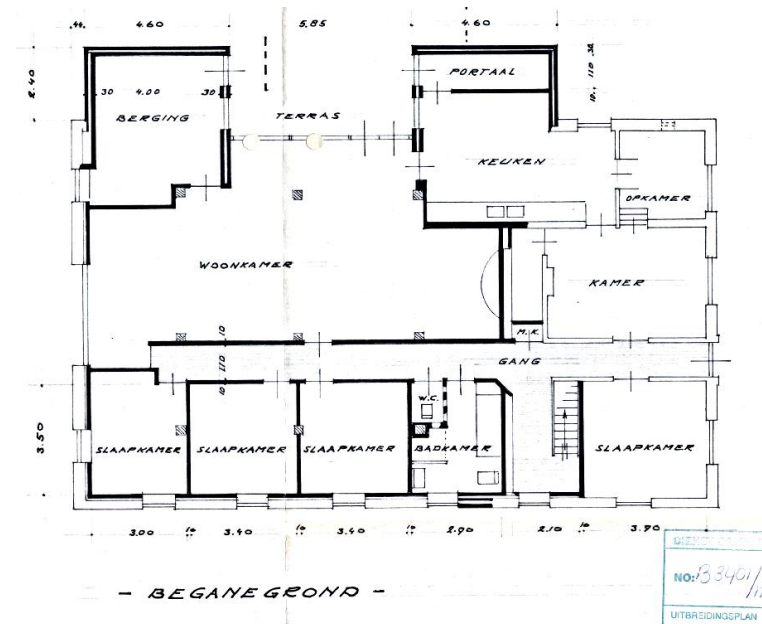
Bouwtekening uit 1988; linkerzijgevel nieuw. Bron: www.bhic.nl

Bouwtekening uit 1988; achtergevel nieuw. Bron: www.bhic.nl

Bouwtekening uit 1988; rechterzijgevel nieuw. Bron: www.bhic.nl

Bouwtekening uit 1988; nieuwe plattegrond. Bron: www.bhic.nl

Voorgevel (zuidwestzijde)

De voorgevel werd oorspronkelijk beëindigd met een smearzoom. Bij het vernieuwen van het dak is de dakrand afgewerkt met hoekpannen en houten boeiboorden. In de voorgevel bevinden zich op de begane grond van links naar rechts een eenruits venster met bovenlicht tussen rollagen met oorspronkelijke hardstenen raamdorpel en vernieuwde houten luiken, een vernieuwde houten voordeur onder bovenlicht en met smal zijlicht in een gecementeerde omlijsting (met daarin een later aangebracht ventilatierooster) en nog twee vensters gelijk aan het eerste venster.

Tegen de vermoedelijk nog oorspronkelijke gepende kozijnen van de vensters zijn later planken getimmerd, waardoor de kozijnen niet zichtbaar zijn. Hierin zijn bij de verbouwing eind twintigste eeuw nieuwe ramen met bovenlichten geplaatst. De oorspronkelijke luiksluitingen zijn nog aanwezig. De rollaag onder het rechter venster is bij het aanbrengen van het nieuwe keldervenster eind twintigste eeuw verwijderd. Tussen de vensters en voordeur bevinden zich vijf smeedijzeren muurankers die de achterliggende balklaag verbinden met het metselwerk.

Ter hoogte van de verdieping zijn in de oorspronkelijke gevelopeningen tussen rollagen twee vernieuwde vierruits vensters aangebracht. Later zijn deze vensters voorzien van kunststof rolluiken.

In de voorgevel van de aanbouw tegen de rechterzijgevel is, onder een rollaag, een gepend kozijn geplaatst dat afkomstig is uit de oorspronkelijke rechterzijgevel van de boerderij. Het kozijn is voorzien van een nieuw inzetvenster, een nieuwe hardstenen raamdorpel en nieuw luikduimen. De oorspronkelijke luiksluiting is nog aanwezig. Rechts van dit venster bevindt zich in de voorgevel van deze aanbouw ook een achterdeur onder een rollaag.

Voorgevel.

Voordeur in cement-omlijsting.

Venster in voorgevel.

Vernieuwd venster op de verdieping van de voorgevel.

Gesloten luiken in voorgevel.

Hergebruikt gepend kozijn.

Linkerzijgevel (noordwestzijde)

In de linkerzijgevel zijn aan het einde van de twintigste eeuw vier houten vierruitsvensters met luiken aangebracht ter vervanging van de betonnen stalvensters en een loopdeur onder bovenlicht. Rechts hiervan zijn aan het eind van de twintigste eeuw in afwijking van de bouwtekening in plaats van een vijfde vierruits venster negen glazen bouwstenen aangebracht. Uiterst rechts is een oorspronkelijke vensteropening tussen rollagen en met hardstenen dorpel aanwezig, hierin is eind twintigste eeuw een vernieuwd venster met bovenlicht in aangebracht. De houten luiken zijn eveneens vernieuwd.

Linkerzijgevel.

Houten vierruitsvensters ter vervanging van de stalvensters.

Glazen bouwstenen.

Oorspronkelijke gevelopening met vernieuwd venster.

Achteregevel (noordoostzijde)

Centraal in de achtergevel bevindt zich de oorspronkelijke gevelopening onder korfboog met daarin vernieuwde houten deuren met vierruits vensters. In de gevelopening is eind twintigste eeuw een nieuwe pui geplaatst. Hierboven is in de oorspronkelijke opening van het hooiluik een nieuw venster geplaatst met nieuwe keramische raamdorpelstenen en aan weerszijde nieuwe houten luiken.

De betonnen stalvensters aan weerszijde van de dubbele deur zijn eind twintigste eeuw vervangen door grotere houten vierruits vensters en voorzien van houten luiken en keramische raamdorpelstenen.

Achtergevel.

Nieuwe pui en vernieuwde deuren in oorspronkelijke opening.

Nieuw venster in oorspronkelijke hooiluik opening.

Detail gevelopening.

Vierruitsvenster t.v.v stalvenster.

Rechterzijgevel (zuidoostzijde)

De rechterzijgevel is bij de verbouwing eind twintigste eeuw volledig opnieuw opgetrokken. Tegen de gevel zijn twee aanbouwen gebouwd ter hoogte van de varkensstal. De aanbouwen zijn opgetrokken uit hergebruikte bakstenen in kruisverband met een brede cementvoeg. Tussen de aanbouwen is een grote pui met tuindeuren aangebracht.

Rechterzijgevel.

Aanbouw eind 20ste eeuw gebouwd tegen rechterzijgevel.

Aanbouw eind 20ste eeuw gebouwd tegen rechterzijgevel.

Aanbouw eind 20ste eeuw gebouwd tegen rechterzijgevel.

Aanbouw eind 20ste eeuw gebouwd tegen rechterzijgevel.

Interieur

Bij de herbouw van de boerderij in 1854 is vermoedelijk de gebintconstructie uit de afgebrande boerderij hergebruikt. Deze ankerbalk-gebintconstructie is namelijk kenmerkend voor een hallenhuis. De basis van de boerderij wordt gevormd door de houten constructie die bestaat uit vier evenwijdig achter elkaar geplaatste ankerbalkgebinten. De ankerbalken worden in de lengte onderling verbonden door een gebintkoppelplaat. De constructie is verbonden met houten pen-gat verbindingen en toognagels. Op de constructie-onderdelen zijn de gegutste telmerken II, III en IIII aangetroffen. Telmerken zorgen ervoor dat een constructie die vooraf in een werkplaats is gemaakt op de juiste manier in elkaar gezet kan worden op locatie. Tevens helpen deze tekens ook bij het heropbouwen van een constructie na een verplaatsing. Gebint I bevindt zich in het woongedeelte van de boerderij. De gebintstijlen zijn hier vervangen of weggewerkt in de muren, waardoor het telmerk I niet is aangetroffen. De boerderij wordt door de brandmuur verdeeld in een woongedeelte en een bedrijfsgedeelte. In tegenstelling tot een traditioneel hallenhuis waar de brandmuur stopt bij de verdiepingsvloer en slechts het grote rookkanaal tot aan de nok doorloopt, loopt hier de brandmuur wel door tot de nok. Een verklaring zou kunnen zijn dat de brandmuur bij de herbouw in 1854 is doorgetrokken. In de brandmuur is later een doorbraak gemaakt voorzien van een deur. In het oorspronkelijke woongedeelte van de boerderij is de plattegrond van voor de verbouwing eind twintigste eeuw nog herkenbaar. De voordeur komt uit in een centrale gang, die voorheen doorliep tot in het bedrijfsgedeelte maar nu is ingekort. Links van de gang bevindt zich de slaapkamer. Op de plek waar zich oorspronkelijk de besteden bevonden is bij

de verbouwing een badkamer gemaakt. Rechts van de gang bevindt zich de woonkamer, oorspronkelijk de 'herd'. Centraal in de kamer staat de schouw, die bij de verbouwing is dichtgezet en sindsdien in gebruik is als CV-ruimte. Rechts van de kamer bevindt zich de kelder met daarboven de opkamer, en de keuken. De muur tussen kamer en opkamer is bij de verbouwing open gemaakt. De oorspronkelijke opkamertrap is behouden gebleven. Het plafond van de kelder bestaat uit troggewelven, de vloer uit gesmoorde plavuizen en de keldertrap uit baksteen. In de kelder zijn nog een pekelbak en een (later dichtgesmeerde) kuil om de pannen af te laten koelen aanwezig.

Het oorspronkelijke bedrijfsgedeelte is eind twintigste eeuw in gebruik genomen als tweede woning. Hierbij zijn de gevels aan de binnenzijde voorzien van een voorzetwand en is een centrale gang (in het verlengde van de gang achter de voordeur) gerealiseerd met aan de noordwestzijde hiervan een slaap- en badkamer en aan de zuidoostzijde de woonkamer. Tegen de rechterzijgevel is een aanbouw gerealiseerd ter vervanging van een varkensstal. In de aanbouw bevindt zich de keuken.

De verdieping boven het woongedeelte bestaat uit drie slaapkamers, een overloop en een zolder. In de slaapkamers aan de zuidwestzijde zijn de gebintstijlen, gebintplaten en spantbenen zichtbaar. De gebintplaten zijn door middel van smeedijzeren ankers met het metselwerk van de voorgevel verbonden. Op de zolder is het bovenste gedeelte van het A-spant zichtbaar. De verschillende onderdelen van het spant zijn met gesmede spijkers met elkaar verbonden. Op de verdieping boven het bedrijfsgedeelte zijn de overige drie A-spanten zichtbaar. Ook hier zijn de verschillende onderdelen van de spanten verbonden door middel van gesmede spijkers. De spanten dateren vermoedelijk van de herbouw in 1854.

Over de spanten is eind twintigste eeuw een nieuwe gordingenkap aangebracht.

Voormalig bedrijfsgedeelte gezien richting de brandmuur.

Voormalig bedrijfsgedeelte gezien richting de achtergevel.

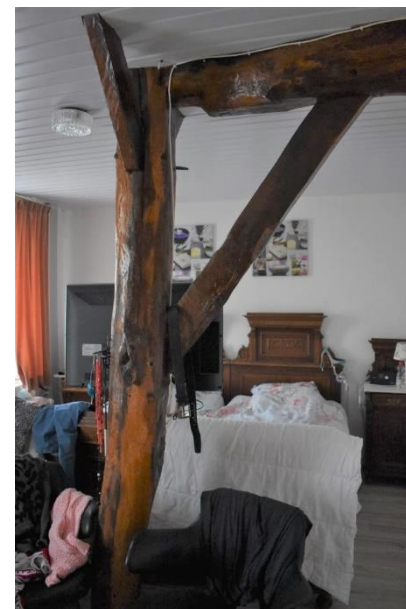
Gebintstijl van gebint IIII.

Gebintstijl van gebint IIII.

Het derde gebint.

Gebintstijl van het derde gebint.

Telmerk IIII in het vierde gebint.

Telmerken II in het tweede gebint.

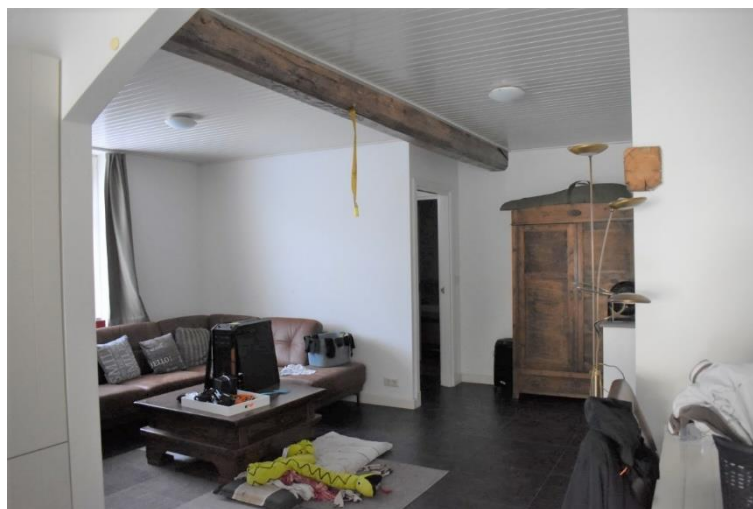
Gebintstijl van gebint II.

Een van de ankerbalken in het bedrijfsgeboude.

Interieur van de aanbouw tegen de rechterzijgevel.

Interieur van het woongedeelte van de boerderij.

Opkamer met oorspronkelijke trap.

Kelder met oorspronkelijk plafond van troggewelven.

Oorspronkelijke keldertrap.

Oorspronkelijke keldervloer.

Rechts pekelbak en links afkoelkuil in kelder.

Metselwerk aan de binnenzijde van de schouw.

Dichtgezette schouw in het woongedeelte.

Moerbalk in het woongedeelte.

Gebintstijl en spant op de verdieping boven het woongedeelte.

Oorspronkelijk rookkanaal op de verdieping.

Smeedijzeren verankering van gebintplaat en metselwerk.

A-spant op zolder boven woongedeelte.

A-spant op zolder boven woongedeelte.

Interieur zolder voormalig bedrijfsgeboude.

Gesmede spijkers in het A-spant.

A-spant boven bedrijfsgeboude.

Gebintstijl met nieuwe schoren.

Gebintstijl boven het voormalig bedrijfsgedeelte.

Gesmede spijkers in de dakconstructie boven bedrijfsgedeelte.

Waardering

Deze waardering is opgesteld aan de hand van de waarderingscriteria voor de bouwkunst van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De waardering heeft betrekking op de boerderij Beerseweg 52.

Cultuurhistorische waarden

Beerseweg 52 is cultuurhistorisch van belang als uitdrukking van de sociaaleconomische en agrarische ontwikkeling van Mill. De boerderij is tevens van cultuurhistorische waarde vanwege de typologische verschijningsvorm van de kortgevelboerderij; het van oorsprong voorkomende boerderijtype in Mill.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

Beerseweg 52 is architectuurhistorisch van belang als voorbeeld van een kortgevelboerderij uit de negentiende eeuw met een nog herkenbare hoofdvorm en kenmerkende constructie. Als gevolg van de verbouwing aan het einde van de twintigste eeuw zijn echter veel van de architectuurhistorische details van het exterieur en interieur verloren gegaan. Er is daardoor sprake van beperkte architectuurhistorische waarde. De ankerbalkgebintconstructie, de spantconstructie en het metselwerk van de voor-, achter- en linkerzijgevel zijn van hoge bouwhistorische waarde.

Situationele en ensemblewaarden

Beerseweg 52 is van enige betekenis als onderdeel van het historische boerderijenlint langs de Beerseweg. De situering dicht op de weg zorgt ervoor dat de boerderij beeldbepalend

is. Door de sloop van de schuur en het bakhuis aan het einde van de twintigste eeuw is het oorspronkelijke ensemble verloren gegaan.

Gaafheid en herkenbaarheid

De hoofdvorm van het object is ondanks de wijzigingen herkenbaar gebleven. Het metselwerk van de voor-, achter- en linkerzijgevel kent een hoge gaafheid. Ook de oorspronkelijke gevelopeningen zijn redelijk gaaf bewaard gebleven, ook al zijn de invullingen hiervan grotendeels vernieuwd. Met het vervangen van de stalvensters door vierruits vensters is de gaafheid van de achter- en linkerzijgevel aangetast. De gaafheid van de rechterzijgevel is bij de verbouwing eind twintigste eeuw volledig verloren gegaan.

De gebintconstructie, de spantconstructie, de kelder met opkamer en de locatie van de schouw met het rookkanaal zijn nog oorspronkelijke onderdelen van resteren nog van de oorspronkelijke opzet van het interieur. Door de ingrepen die eind twintigste eeuw zijn gedaan is van gaafheid van het interieur geen sprake meer.

Zeldzaamheid

Vanwege de leeftijd van de boerderij en de gebint- en spantconstructie, in relatie tot de cultuurhistorische- en beperkte architectuurhistorische waarden en de relatieve gaafheid van het exterieur is sprake van enige zeldzaamheid op lokaal niveau.